

ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟΝ "ΚΑΛΟΡΙΤΣΑΣ,,

Ἀριθμὸς Σ. Μ. 1395

Ὑπὸ Κας Ἄννας Πετροχύλου καὶ κ. Ἰωάν. Ἰωάννου

Τὸ σπήλαιον τῆς Καλορίτσας εὐρίσκεται νοτιοανατικὰ τῆς Χώρας Νάξου, ἐπὶ τῆς νοτιοδυτῆς πλευρᾶς τοῦ ὄρους Προφήτης Ἥλίας.

ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ

Αἱ πληροφορίες αἰ δοθεῖσαι εἰς τὴν Ε.Σ.Ε. ὡς ἀνώνυμον σπήλαιον μὲ τοιχογραφίες δὲν εὐσταθοῦν, διότι διεπιστώθη ὅτι φέρει τὸ ὄνομα «Καλορίτσα» ἢ «Ἁγία Γέννησις». Ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι κάποιος βοσκὸς ἐβρῆκε ἐντὸς τοῦ σπηλαίου τὴν εἰκόνα τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ ἢ ὁποία ἔγινε ἀφορμὴ νὰ χτίσῃ ἐκκλησιάκι ἐντὸς αὐτοῦ. Μερικοὶ λέγουν ὅτι στὴν «Καλορίτσα» εὗρισκαν καταφύγιον τὸν καιρὸ τῆς Τουρκοκρατίας οἱ καλόγηροι τῆς μονῆς τοῦ «Τιμίου Σταυροῦ» ποῦ βρίσκεται χαμηλότερα καὶ εἰς ἀπόστασιν 00,30 πορείας ἀπ' αὐτήν. Πρέπει νὰ ὑπάρχη κάποια σχέσις μεταξύ Μονῆς Τιμίου Σταυρὸς καὶ τοῦ συγκροτήματος τῶν ἐκκλησιῶν ποῦ εἶναι εἰς τὸ σπήλαιον. Αὐτὸ συμπεραίνεται καὶ ἀπὸ ἓνα ξυλόγλυπτο χέρι ποῦ κρατᾷ ἓνα σταυρὸ καὶ ποῦ βρίσκεται ἐντοιχισμένον στὴν μονὴ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. «Εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ σπάνια—ἴσως καὶ μοναδικό—ἀντικείμενα ποῦ βρίσκεται σὲ μοναστηρί ἐντοιχισμένο. Τὸ ἴδιον ξύλο ὑπάρχει καὶ στὴν Καλορίτσα χωρὶς ὅμως τὸ χέρι καὶ τὸν σταυρὸν ποῦ, ὅπως φαίνεται, ἔκψαν καὶ ἔκλεψαν. Τὰ δύο ὁμοιομορφα αὐτὰ ξυλόγλυπτα φανερώουν σχέσις.

Ἐπίσης πιστεύεται ὅτι τὰς καταστροφὰς ποῦ ἔχουν ὑποστῆ αἱ τοιχογραφίαι ἐντὸς τοῦ σπηλαίου τὰς ἔκαμαν μὲ σπαθιά Τουῦρκοι. Σήμερον τὸ πρῶτον τμῆμα τοῦ σπηλαίου Καλορίτσας χρησιμοποιεῖται διὰ ποιμνιοστάσιον καὶ χωρίζεται εἰς δύο ἀπὸ σιδηρᾶν πόρταν καὶ τοῖχον ποῦ ἐμποδίζει τὰ ζῶα νὰ κυκλοφοροῦν εἰς ὅλο τὸ σπήλαιον. Τὸ σπήλαιον ἐξερευνήθη τὸν Ἰουνίον τοῦ 1962 ὑπὸ τῆς κ. Ἄ. Πετροχείλου, προέδρου τῆς Ε.Σ.Ε., Ἰωάν. Ἰωάννου καὶ δίδος Μ. Μινάρδου, μελῶν τῆς Ε.Σ.Ε.

ΠΡΟΣΠΕΛΑΣΙΣ

Ἡ προσπέλασις τοῦ σπηλαίου γίνεται ἐκ τῆς μονῆς «Τίμιος Σταυρὸς» ἢ ὁποία συνδέεται μὲ τὴν πόλιν Νάξου διὰ καλῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ. Ἐν συνεχείᾳ δι' ἀνηφορικῆς ἀτραποῦ 00,30 πορείας μέχρι τῆς εἰσόδου τοῦ σπηλαίου.

ΠΕΡΙΟΧΗ ΣΠΗΛΑΙΟΥ

Τὸ σπήλαιον εὐρίσκεται ἐπὶ ἀποτόμου πλαγιᾶς, μὲ μόνην βλάστησιν θάμνων, εἰς ὠραιοτάτην τοποθεσίαν μὲ θέαν πρὸς τὸν κάμπον καὶ τὴν πόλιν Νάξου. Εἰς ἀπόστασιν 10 μ. ἀριστερὰ καὶ χαμηλότερα τῶν ἐρειπίων πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ ὑπάρχει δεξαμενὴ ὕδατος ἐκ τσιμέντου.

ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟΝ

Τὸ σπήλαιον τῆς Καλορίτσας εἶναι κοίλωμα κατηφορικὸν κατ' ἀρχὰς μὲ θολωτὴν ὄροφν. Ἀπὸ τὸν χώρον πρὸ τῆς εἰσόδου μέχρι τὸ τέλος τοῦ

υπάρχουν συγκροτήματα ἐκκλησιῶν χωρισμένων διὰ χαμηλῶν τοίχων, κτισμένων κατὰ διαφόρους ἐποχὰς τοῦ χριστιανισμοῦ.

Ἐξω ἀπὸ τὴν εἴσοδο τοῦ σπηλαίου εὐρίσκονται τὰ ἐρείπια τῆς μονῆς «Ἁγία Γέννησις». Σήμερον μερικοὶ τοῖχοι καὶ πέτρινες γραφικὲς καμάρες ἀντιπροσωπεύουν τὴν ἄλλοτε πλουσίαν μονήν. Ἡ εἴσοδος τοῦ σπηλαίου εἶναι ἀνοιγμα πλάτους 7μ. καὶ ὕψους 4,5μ. Πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς εἰσόδου ὑπάρχει σκάλα καταβάσεως ἐκ τοῦ κτισμένου. Εἰς τὰ 3μ. δεξιὰ τῆς σκάλας ὑπάρχει εἴσοδος κτίσματος διαστάσεων 3,5 χ 2,5 χ 2,5. Εἰς τοὺς τοίχους διακρίνονται ἀγιογραφίες κατεστραμμένες ὡς ἐπίσης καὶ δύο κοιλώματα πού χωρίζονται εἰς τὸ μέσον με ὑποτυπώδη πέτρινην κολώνα, ὡσάν θέσις προοριζομένη δι' ἀναθήματα ἢ εἰκόνια. Ἄριστερά καθ' ὅλον τὸ μήκος τῆς σκάλας καὶ εἰς πλάτους μέχρι τοῦ φυσικοῦ τοίχου τοῦ σπηλαίου ὑπάρχει παλαιὸν διαμέρισμα μεγαλοπρεπές, Πιθανῶς νὰ ἦτο ἡ τραπεζαρία τῆς μονῆς ἐκ τοῦ κατὰ μήκος τοῦ φυσικοῦ τοίχου κτιστοῦ καθίσματος. Κάτω τοῦ δαπέδου τῆς ὑπάρχει ὕδατοδεξαμενὴ γεμάτη πέτρες καὶ χῶματα. Εἰς τὸ τέλος τῆς σκάλας ὑπάρχει σιδηρὰ πόρτα πού ὁδηγεῖ εἰς τὸ ὑπόλοιπον τμήμα τοῦ σπηλαίου διαστάσεων 25μ. μήκους καὶ πλάτους 11 μ.. Τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τῆς ὀροφῆς εἶναι 4,5 μ.

Εἰς τὸ κύριον τμήμα τοῦ σπηλαίου, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐπίπεδον, διακρίνονται καθαρὰ στοιχεῖα τριῶν ἐκκλησιῶν. Ἡ πρώτη εἶναι ἀριστερὰ με διαστάσεις 3,5 Χ 3 μ. καὶ χωρίζεται ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπον σπήλαιον διὰ ἡμικυρμισμένου τοίχου. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ὑπάρχουν παλαιὲς καλὲς τοιχογραφίες καὶ κακότεχνες νεώτερες. Διακρίνεται καθαρὰ ἄγγελος εἰς τὴν δεξιάν γωνίαν.

Μετὰ 2 μ. ἀπὸ τὴν πρώτην ἐκκλησίαν πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν εὐρίσκεται ἡ δευτέρα. Ὑπάρχει τὸ ἱερὸν ἐπὶ ταῦ τοίχου ταῦ σπηλαίου. Εἰς μίαν γωνίαν τοῦ ὑπάρχει με βυζαντινὰ στοιχεῖα ἢ χρονολογία 1.102 μ.Χ. Οἱ τοιχογραφίες εἶναι ξαναζωντανεμένες με ἄσχημα κτυπητὰ χρώματα ἐπάνω εἰς τὰ παλαιὰ σχέδια πού πρέπει νὰ ἦσαν ἐξαιρετικῆς τέχνης. Ἐμπροσθεν τοῦ ὑπάρχει περίεργη πέτρινη κολώνα πιθανῶς νὰ ἦτο ἡ βᾶσις τῆς Ἁγίας Τραπεζῆς.

Ἡ τρίτη ἐκκλησία καταλαμβάνει ὅλο τὸ πλάτος τοῦ σπηλαίου (10 μ.). Εἰς τὸ ξύλινον τέμπλο τῆς, τὸ ὁποῖον εἶναι εἰς κακὴν κατάστασιν, ὑπάρχουν φορητὲς εἰκόνες, ἐκ τῶν ὁποίων ἢ δεξιὰ τῆς κεντρικῆς πύλης εἶναι τεχνοτροπίας τῆς σχολῆς τοῦ Πανσελήνου. Τὸ κέντρον καὶ τὰ πλάγια τῆς εἶναι κατεστραμμένα, ὡς ἐκ τούτου δὲ εἶναι δύσκολον νὰ καθορισθῇ ἡ σύνθεσις τῆς παραστάσεως. Διακρίνονται μόνο πρόσωπα καὶ χέρια Ἁγίων γενειοφόρων μοναδικῆς ἐκτελέσεως καὶ ἐκφράσεως. Εἰς τὸ ἱερὸν ὑπάρχουν κτιστὸς θρόνος καὶ κυκλικὰ κτιστὰ καθίσματα. Δεξιὰ τοῦ ἱεροῦ ὑπάρχει εἴσοδος πού ἀκολουθεῖ διάδρομος κυκλικὸς πλάτους 2,5 μ. ἐκτεινόμενος πίσω ἀπὸ ὅλον τὸ ἱερὸν, ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ ὁποίου ὑπάρχου ἴχνη παλαιῶν τοιχογραφιῶν. Εἰς τὸν διάδρομον πίσω ἀκριβῶς ἀπὸ τὸ ἱερὸν ὑπάρχει μικρὰ δεξαμενὴ διαστάσεων 1 Χ 1,5 μ. με ὕψος ὑπὲρ τὸ δάπεδον 1 μ. διὰ τὴν συλλογὴν τῆς σταγονορροῆς καὶ ὁποία εὐρίσκεται εἰς τὸ τέλος τοῦ κοιλώματος τοῦ σπηλαίου.

Εἰς τὸ κύριον τμήμα τοῦ σπηλαίου δεξιὰ ἀπὸ τὴν σιδηρᾶν πόρταν ὑπάρχει εἴσοδος κτίσματος διαστάσεων 6Χ3, 5 Χ 2. Εἶναι περίεργη ἢ διαρρυθμιστὴς τοῦ ἐσωτερικοῦ του. Ἀπὸ τὴν εἴσοδον διάδρομος 3,5 μ. μήκους χωρίζει εἰς δύο μέρη τὸ κτίσμα με τοίχωμα μόνον 1,2 μ. ὕψους χωρὶς πόρτες. Ἡ προσπέλασις των πραγματοποιεῖται ἐκατέρωθεν ἐκ τῶν ἄνω διὰ λίθων ἐντοιχισμένων σὰν σκαλοπάτια. Ποία ἀκριβῶς ἦτο ἢ χρησιμοποίησις αὐτοῦ τοῦ διαμερίσματος εἶναι ἀγνωστος διότι ἂν ἦτο ἀποθήκη ἢ ὕδατοδεξαμενὴ δὲν δικαιολογοῦνται οἱ τοιχογραφίες πού εἶναι εἰς δύο στρώσεις μέχρι

του δαπέδου των Εἰς τὴν ἀρχικὴν στρώσιν αἱ τοιχογραφίαι εἶναι καλῆς τέχνης.

Πάνω ἀπὸ αὐτὰς ὑπάρχει δευτερον στρώμα ἀπὸ κουρασάνι (εἶδος συνθέσεως παλαιοῦ τσιμέντου) ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι ζωγραφισμένες ἀγιογραφίαι κακῆς τέχνης.

Μετὰ ἀπὸ τὸ ἀνωτέρω διαμέρισμα παρὰ τὸν δεξιὸν τοῖχον τοῦ σπηλαίου καὶ πρὸ τοῦ τέμπλου τῆς τρίτης ἐκκλησίας ὑπάρχει κοίλωμα εἰς ὕψος 0,50 μ. ἐντὸς τοῦ τοιχώματος τοῦ σπηλαίου διαστάσεων 1,5X1,5 ὅπου εἶναι τοποθετημένα ὀστᾶ καὶ κρανία ἀνθρώπινα. Πρὸ αὐτοῦ εἰς τὸ δάπεδον ὑπάρχει ὀπῆ στρογγυλῆ διαστάσεων 0,50 X 0,50. Πρόκειται περὶ δεξαμενῆς ὕδατος διαστάσεων 2,5 X 2,5 καὶ βᾶθους 1,80 μ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΣΠΗΛΑΙΟΥ

Τὸ κατ' εὐθείαν γραμμὴ μῆκος τοῦ σπηλαίου ἀνέρχεται εἰς 30 μ. με κατεύθυνσιν ἐκ Δυσμῶν πρὸς Ἀνατολάς. Τὸ μεγαλύτερον πλάτος του ἀνέρχεται εἰς 11 μ.

ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΑ ΚΑΙ ΥΓΡΑΣΙΑ

Ἡ θερμοκρασία ἐντὸς τοῦ σπηλαίου κατὰ τὸν μῆνα Ἰούνιον τοῦ 1962 ἦτο 17° Κελσίου ἢ δὲ ὑγρασία τοῦ 75°.

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Τὸ σπήλαιον Καλορίτσας παρ' ὅλον τὸ περιορισμένον μέγεθός του προκαλεῖ τεράστιον τουριστικὸν ἐνδιαφέρον. Ἀφ' ἐνὸς διότι ὑπάρχουν ἐντὸς αὐτοῦ ἐκκλησίαις με ὠραιότατες τοιχογραφίαι, ἀφ' ἑτέρου δέ, διότι εὐρίσκεται εἰς θαυμασίαν τοποθεσίαν με εὐκολωτάτην προσπέλασιν καὶ πολὺ πλησίον τῆς πόλεως Νάξου.

ΕΡΓΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΕΩΣ

Εἰς τὴν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐλαμβάνετο ἀπόφασις τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως τοῦ ἀνωτέρω σπηλαίου πρὸς ὠφέλειαν τοῦ Δήμου εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ ἀκόλουθος σειρά ἔργων:

- 1ον) Βελτίωσις τῆς ἀτραποῦ ἀπὸ μονῆς Τιμίου Σταυροῦ μέχρι τῆς εἰσόδου τοῦ σπηλαίου.
- 2ον) Βελτίωσις τῆς νῦν ὑπαρχούσης καταστάσεως εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σπηλαίου (περιποίησις ἐκκλησίας).
- 3ον) Εὐχρῆς ἔργον θὰ ἦτο ἂν ἀνεστηλώνετο ἡ ἐρειπωθεῖσα μονὴ «Ἁγία Γέννησις» ἔξωθιν τῆς εἰσόδου τοῦ σπηλαίου ὡς κέντρον ὕπνου, φαγητοῦ καὶ ἀναψύξεως. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὴν μονὴν «Τίμιος Σταυρός ἢ ὁποία εἶναι ἐπιβλητικὴ καὶ διατηρεῖται εἰς πολὺ καλὴν κατάστασιν. Σήμερον κατοικεῖται ὑπὸ ποιμένων.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΙΣ

Ἡ διάθεσις μέρους μόνον τοῦ διατιθεμένου χρόνου πρὸς ἐξερεύνησιν τοῦ ἀνωτάτου Σπηλαίου με τοιχογραφίαι εἰς Νάξον (Καλορίτσα) λόγω τοῦ μικροῦ μεγέθους του καὶ κατόπιν τυχαίας διαπιστώσεως εἰς τὴν ἐν Ἀπειράνθῳ ἀτομικὴν συλλογὴν τοῦ συνταξιούχου καθηγητοῦ τῶν μαθηματικῶν κ. Μπαρδάνη, μέλους τοῦ Ε.Σ.Ε., λίθων λαξευμένων με παραστάσεις προῖστο-

ρικός, έθεώρησαν αναγκαίαν τήν έρευναν άν οί άνωτέρω εύρεθέντες λαξευμένοι λίθοι έχουν σχέσιν μέ παρακείμενα τυχόν σπήλαια. Σημειωτέον ότι ή Νάξος βρίθει σπηλαίων μέ προϊστορικά εύρήματα.

Όμάς άποτελουμένη υπό τής γραφούσης καί του κ. 'Ι. 'Ιωάννου άνεχώρησεν έξ 'Απειράνθου δι' ήμιόνων εις τήν θέσιν καί εις άπόστασιν 7 ώρών άπ' αυτήν.

Ή πολύωρος έρευνα περίξ τής άνωτέρω περιοχής μάς άπεκάλυψε ότι οί λίθοι δέν έχουν σχέσιν μέ σπήλαια διότι πλησίον αυτής ούδέν σπήλαιον άνευρέθη. Ή συνέχισις όμως έρεύνης εις τήν θέσιν όπου εύρέθησαν οί άνωτέρω λίθοι έστέφθη υπό έπιτυχίας.

Έπί τής κορυφής του λόφου «Κορυφή» ύψους 200 μ. π.ε. όπου καί έγκατάστασις ποιμένων, εις παρακείμενον μανδρότοιχον ύψους 2,5 μ. περίπου

ΣΥΛΛΟΓΗ Μ. ΜΠΑΡΛΑΝΗ

Έλαφοι καί κυνηγοί λαξευμένοι επί λίθων.

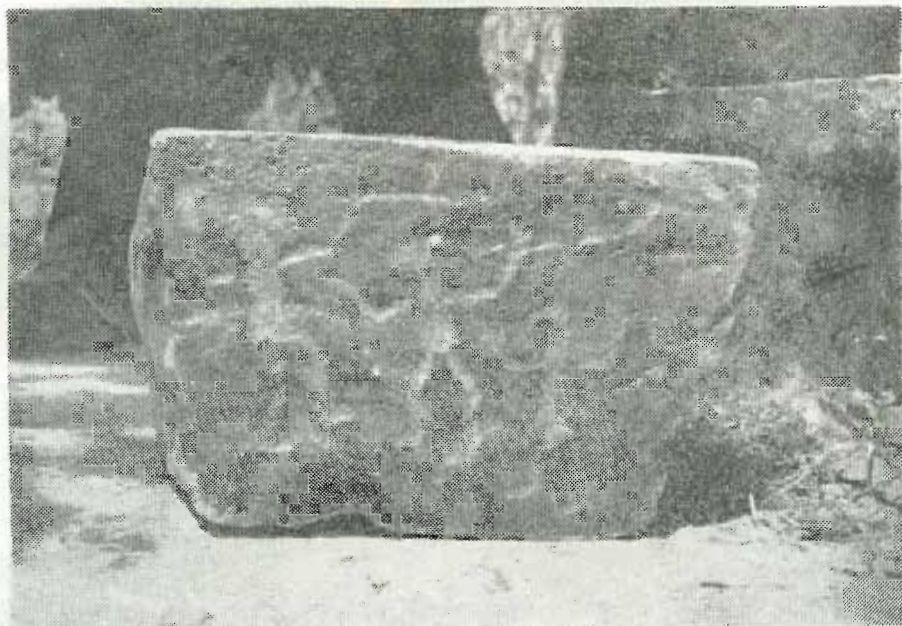
διεπιστώθη ή ύπαρξις έτέρων 2 λίθων μέ λαξευμένας παραστάσεις άγνώστου πρόελεύσεως τοποθετηθέντων κατά τό κτίσιμον του μανδρότοιχου υπό άνιδέων χωρικών μή ζώντων σήμεραν.

Έθεωρήθη αναγκαία ή κατεδάφισις του τοίχου διά τήν παραλαβήν του ένός ώς τεκμήριον, ό δέ έτερος παραμένει επί τόπου λόγω μή διαθεσίμου χρόνου συνεχίσεως κατεδαφίσεως του τοίχου. Πρόκειται πιθανώς περί λίθων άνηκόντων εις πρωτογόνους κατοικίας έξ ξηρολιθοδομής σημαίνοντων προσώπων τής έποχής εκείνης. Ό λίθος παρεδόθη εις τον κ. Μ. Μπαρδάνη εις 'Απειράνθον ίνα συμπεριληφθή εις τήν άτομικήν συλλογήν του

Ό ίδιος μάς άνεκοίνωσεν ότι έσχολεΐται ιδιαίτερος καί συνεχίζει τήν

ἔρευναν καὶ μελέτην τῶν ἀνωτέρω λίθων, τῶν ὁποίων τὰ πορίσματα θὰ δημοσιευθοῦν συντόμως εἰς τὸ δελτίον τῆς Ε.Σ.Ε.

Ἡ ἀξιόλογος συλλογὴ εὐρημάτων ἐκτὸς καὶ ἐντὸς τῶν σπηλαίων τοῦ

Χορευταὶ λαξευμένοι ἐπὶ λίθου.

Κοχλίας λαξευμένος ἐπὶ λίθου.

